

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ
(анотований рекомендаційний бібліографічний список)

Упорядник Янюк С. С., молодший науковий співробітник відділу наукової інформаційно-бібліографічної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

В Україні національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку національної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), формування у громадян почуття патріотизму, поваги до Конституції і законів України, готовності до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України, сповідування європейських цінностей. Основними складовими національно-патріотичного виховання є громадсько-патріотичне, військово-патріотичне та духовно-моральне виховання [5].

Військово-патріотичне виховання зорієнтовано на формування в молоді готовності до захисту Вітчизни, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу в Збройних Силах України як особливому виді державної служби. Його зміст визначається національними інтересами та покликаний забезпечити активну участь громадян у збереженні безпеки України, захисту її від зовнішньої загрози. Робота з військово-патріотичного виховання молоді має проводитися комплексно, в єдності всіх його складників спільними зусиллями органів державного управління, а також закладів освіти, сім'ї, громадських організацій та об'єднань, Збройних Сил України, інших силових структур.

Фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського підготовлено рекомендаційний бібліографічний список «Військово-патріотичне виховання дітей та молоді».

Список сформовано з бібліографічних записів нормативно-правових актів, згрупованих за принципом верховенства права й абеткою назв, авторефератів дисертацій, книжок, статей з продовжуваних та періодичних видань, Інтернет-ресурсів. Хронологічні межі дібраного матеріалу – 2015–2019 рр.

Рекомендаційний бібліографічний список адресовано науковим, науково-педагогічним і педагогічним працівникам, здобувачам вищої освіти та всім, хто цікавиться питаннями військово-патріотичного виховання підростаючого покоління.

1. **Конституція** України [Електронний ресурс] : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. : [станом на 21.02.2019 р.] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 19.08.2019). – Назва з екрана.

2. **Про освіту** [Електронний ресурс] : Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII : [станом на 06.06.2019] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 20.08.2019). – Назва з екрана.

3. **Про увічнення** перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років [Електронний ресурс] : Закон України від 9 квіт. 2015 р. № 315-VIII // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/315-19> (дата звернення: 19.08.2019). – Назва з екрана.

4. **Про вшанування** героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді [Електронний ресурс] : постанова Верхов. Ради України від 12.05.2019 р.] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-19> (дата звернення: 19.08.2019). – Назва з екрана.

5. **Стратегія** національно-патріотичного виховання [Електронний ресурс] : затв. указом Президента України від 18 трав. 2019 р. № 286/2019 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019> (дата звернення: 19.08.2019). – Назва з екрана.

6. **Положення** про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру «Сокіл» («Джура») [Електронний ресурс]: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовт. 2018 р. № 845 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845-2018-%D0%BF> (дата звернення: 01.08.2019). – Назва з екрана.

7. **Про проведення** у 2018/2019 навчальному році Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») : наказ МОН України від 04.09.2018 № 966 // Інформ. зб. для директора шк. та зав. дит. садка. – 2018. – № 9. – С. 60–66. – Текст доступний в інтернеті: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-provedennya-u-20182019-navchalnomu-roci-vseukrayinskoyi-dityacho-yunackoyi-vijskovo-patriotichnoyi-gri-sokil-dzhura> (дата звернення: 20.08.2019).

8. **Концепція** військово-патріотичного виховання в системі освіти України : проект : [затв. на засід. лаб. фіз. розвитку Ін-ту проблем виховання НАПН України (протокол № 3 від 12.03.2015 р.) / Ін-т проблем виховання НАПН України ; розроб.: О. Остапенко, М. Зубалій] // Вища шк. – 2015. – № 4/5. – С. 118–126.

* * *

9. **Навчальна** програма «Захист Вітчизни» для навчальних закладів системи загальної середньої освіти (рівень стандарту) : затв. МОН України від 23.10.2017 № 1407 [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України : [офіц. портал]. – Текст. дані. – Київ, 2018. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 01.08.2019). – Назва з екрана.

10. **Програми** з позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого та військово-патріотичного напрямів : зб. програм / Івано-Франків. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти [та ін. ; заг. ред. М. Ю. Косило, В. Є. Кімакович]. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2018. – 537 с.

* * *

11. **Брижатий, Є.** Військово-патріотичне виховання майбутніх офіцерів Збройних Сил України / Євген Брижатий // Зб. наук. пр. Нац. акад. держ. прикордон. служби України. Серія: Педагогічні науки / Нац. акад. держ. прикордон. служби України. – Хмельницький, 2016. – № 1. – С. 11–18. – Бібліогр.: 6 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadpcpn_2016_1_3 (дата звернення: 01.08.2019).

Проаналізовано особливості сучасного розвитку Збройних Сил України. Наголошено на недостатності дослідження теоретичних аспектів щодо проблеми військово-патріотичного виховання у закладах вищої освіти та незадовільному стані її розв'язання у практиці військового навчання на кафедрах військової підготовки.

12. **Будак, В. Д.** Військово-патріотичне виховання як складова національно-патріотичного виховання молоді / В. Д. Будак // Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки / Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – 2016. – № 4. – С. 212–215. – Бібліогр.: 5 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2016_4_40 (дата звернення: 01.08.2019).

Проаналізовано співвідношення понять «патріотизм», «національно-патріотичне виховання» та «військово-патріотичне виховання». Визначено місце військово-патріотичного виховання у загальній системі виховання. Розкрито сутність та завдання військово-патріотичного виховання відповідно до нормативних документів.

13. **Будак, В. Д.** Модель військово-патріотичного виховання студентської молоді: теоретичний аспект / В. Д. Будак // Пед. науки : зб. наук. пр. – Херсон, 2017. – Вип. 80, т. 2. – С. 89–95. – Бібліогр.: 23 назви. – Текст статті доступний в інтернеті:

http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_80/part_2/19.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Розглянуто проблему педагогічного моделювання як методу наукового дослідження. Схарактеризовано підходи до розуміння сутності понять «модель» та «моделювання». Систематизовано та порівняно структурні елементи певних моделей з проблеми патріотичного виховання молоді. Доведено доцільність та ефективність використання методу моделювання в процесі дослідження військово-патріотичного виховання студентської молоді в умовах університету.

14. **Військово-патріотичне** виховання учнів у позакласній роботі : посібник / уклад.: М. Д. Зубалій, В. В. Івашковський, О. І. Остапенко ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т проблем виховання. – Київ : Паливода А. В., 2016. – 231 с. – Текст доступний в інтернеті: <http://lib.iitta.gov.ua/705514/1/19.12.16> **ПОСІБНИК Військово-патріотичне виховання учнів у позакласній роботі.pdf** (дата звернення: 01.08.2019).

Визначено та обгрунтовано сутність і зміст військово-патріотичного виховання в процесі позакласної роботи. Наведено критерії та показники визначення рівнів військово-патріотичної вихованості учнів закладів загальної середньої освіти. Виокремлено форми та методи підготовки допризовної молоді в процесі позакласної роботи, формування в учнівській молоді мотивації до військової служби під час позакласної роботи.

15. **Воцаний, К.** Посилення виховного впливу початкової військово-тактичної підготовки на юнаків шляхом упровадження інформаційно-комунікаційних технологій / Костянтин Воцаний // Освіта на Луганщині – 2017. – № 4. – С. 72–74. – Бібліогр.: 10 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: <https://drive.google.com/file/d/0B-zFVw7gKqnydkpuNWJkN25xaksyTHBjdG5SSThaNHRGUklR/view> (дата звернення: 20.08.2019).

Розкрито роль інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема, комп'ютерних ігор, військово-спортивних ігор, мультимедійного контенту в системі військово-патріотичного виховання юнаків. Доведено виховний вплив на юнаків удосконаленого варіанта початкової тактичної підготовки на основі поєднання вищезазначених технологій.

16. **Гончаренко, О.** Значення духовного фактору у військово-патріотичному вихованні учнівської та студентської молоді / О. Гончаренко, О. Кордонець, К. Кльок // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. пр. / Донбас. держ. пед. ун-т. – Харків, 2016. – № 2. – С. 29–34. – Бібліогр.: 4 назви. – Текст доступний в інтернеті: <http://www.slavdpu.dn.ua/images/naukvid/gnvp/gnvp-76.pdf> (дата звернення: 01.08.2019).

Розглянуто вплив духовного фактору на патріотичне виховання молоді як майбутніх захисників Вітчизни. Зазначено, що військово-патріотичне виховання передбачає формування мілітарної культури, заснованої на єдності загальнолюдських цінностей, національних військових традицій і цивільного, зокрема педагогічного, обґрунтування складових цієї культури –

усвідомлення потреби у військовому захисті нації та життєвих інтересів України.

17. **Данилюк, М. М.** Військово-патріотичне виховання на уроках фізики / М. М. Данилюк // Фізика в шк. України. Позакласна робота. – 2016. – № 11. – С. 2–7. – Бібліогр.: 9 назв.

Висвітлено досвід військово-патріотичного виховання учнів на уроках фізики. Запропоновано добірку завдань для ознайомлення учнів із сучасною військовою технікою та зброєю, засобами захисту від зброї масового ураження тощо.

18. **Домнічев, М.** Унікальність системи хортингу в військово-патріотичному вихованні дітей у процесі навчання їх поводження з вибухонебезпечними предметами / М. Домнічев, О. Нестеренко // Теорія і методика хортингу : зб. наук. пр. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т проблем виховання НАПН України, Укр. федерація хортингу. – Київ, 2016. – Вип. 5. – С. 6–16. – Бібліогр.: 12 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmh_2016_5_3 (дата звернення: 01.08.2019).

Розкрито роль хортингу як національного виду спорту України у військово-патріотичному вихованні дітей. Доведено необхідність навчання поводження з вибухонебезпечними предметами, ознайомлення з їх основними видами, властивостями та їх потенційною небезпекою.

19. **Зінченко, П. О.** Фізичне загартування старшокласників – складова національної свідомості й патріотизму / П. О. Зінченко // Завучу. Усе для роботи. – 2019. – № 1/2. – Методист : журнал в журналі. – № 76. – С. 20-6–20-40.

Досліджено компоненти та особливості підготовки старшокласників до захисту Вітчизни. Розглянуто методи формування практичних навичок, вироблення фізичних якостей, необхідних для підготовки юнаків до військової служби в ЗСУ.

20. **Зубалій, М. Д.** Методи військово-патріотичного виховання старшокласників засобами хортингу / М. Д. Зубалій, М. В. Тимчик // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пробл. виховання, 2017. – Вип. 21, кн. 1. – С. 238–249. – Бібліогр.: 10 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2017_21%281%29_22 (дата звернення: 01.08.2019).

Проаналізовано стан розробленості методів військово-патріотичного виховання учнів старших класів, які займаються хортингом – національним видом спорту, заснованим в Україні на культурних, оздоровчих і бойових традиціях українського народу. Розкрито, як за допомогою системи методів забезпечується взаємодія вихователів, викладачів предмета «Захист Вітчизни» й хортингістів у військово-патріотичному вихованні в закладах загальної середньої освіти.

21. **Зубалій М.** Форми військово-патріотичного виховання учнів у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського / Микола Зубалій // Пед. науки : зб. наук. пр. – Херсон, 2017. – Вип. 21. – С. 217–221. – Бібліогр.: 7 назв. –

Текст статті доступний в інтернеті:
http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_53/49.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Вивчено і проаналізовано форми військово-патріотичного виховання учнів у творчості В. О. Сухомлинського. Схарактеризовано систему військово-патріотичного виховання учнів за В. О. Сухомлинським, яка передбачала одиночні, групові й колективні форми, згруповані в оригінальну класифікацію форм військово-патріотичного виховання.

22. Корицький, В. Г. Військово-патріотичне виховання – складова розвитку особистості [Електронний ресурс] / Корицький В. Г. // Електрон. зб. наук. пр. Запоріж. обл. ін-ту післядиплом. пед. освіти / Запоріж. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Текст. дані. – Запоріжжя, 2016. – № 4. – Бібліогр.: 5 назв. – Режим доступу: http://www.zoippo.zp.ua/pages/el_gurnal/pages/vip26.html (дата звернення: 01.08.2019). – Назва з екрана.

Узагальнено основні шляхи формування військово-патріотичного виховання школярів. Визначено пріоритетні перспективи щодо створення умов для вільного саморозвитку учнів, збереження їхньої індивідуальності та особистої відповідальності за долю української держави, виховання поваги до державних символів, традицій та культури всіх національностей, які проживають на території України.

23. Кучинський, С. А. Особливості формування військово-патріотичних ціннісних орієнтирів студентської молоді у сучасному вищому навчальному закладі / Сергій Анатолійович Кучинський // Ціннісні орієнтації в управлінні процесом підготовки фахівців педагогіки вищої школи : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., 25–26 жовт. 2016 р., Кам'янець-Подільський / ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», Нац. акад. пед. наук України, Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський, 2016. – С. 111–116. – Бібліогр.: 10 назв.

Окреслено та проаналізовано шляхи формування військово-патріотичних цінностей студентів закладів вищої освіти. З'ясовано сутність понять «військово-патріотичні цінності» та «патріотична вихованість». Визначено структуру, критерії, показники та рівні патріотичної вихованості студентів. Розроблено модель виховання патріотизму, обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність педагогічних умов формування патріотичного виховання студентів та методики їх реалізації.

24. Левицька, А. А. Педагогічні умови патріотичного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників на основі військових традицій / А. А. Левицька // Інновац. педагогіка. 2018. – Вип. 4, т. 2. – С. 106–109. – Бібліогр.: 11 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2018/4/part_2/26.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Визначено та обґрунтовано педагогічні умови патріотичного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників на основі військових традицій.

Проаналізовано підходи науковців до тлумачення педагогічних умов патріотичного виховання фахівців.

25. **Лук'янченко, М.** Взаємозв'язок «військово-патріотичного виховання» із мілітарною культурою українського народу / Микола Лук'янченко, Роман Проць // Молодь і ринок. – 2019. – № 2. – С. 36–40. – Бібліогр.: 9 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://mr.dspu.edu.ua/publications/2019/2_169_2019.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Проаналізовано сучасний стан військово-патріотичного виховання молоді засобами фізичної культури і спорту на засадах етнопедагогіки. Визначено зміст поняття «військово-патріотичне виховання» та з'ясовано його зв'язок із мілітарною культурною українського народу. Доведено, що військово-патріотичне виховання – це складова патріотичного виховання, у процесі якого формується розумова, морально-психологічна і фізична готовність молоді до праці й захисту Вітчизни.

26. **Мисак, Б.** Формування особистісних якостей військово-патріотичної культури допризовників – захисників Вітчизни / Богдан Мисак, Богдан Ковбас // Освіт. простір України. – 2017. – Вип. 9. – С. 140–144 : табл. – Текст статті доступний в інтернеті: <http://journals.pu.if.ua/index.php/esu/article/view/1883/1868> (дата звернення: 01.08.2019).

Обґрунтовано педагогічні умови креативності у формуванні військово-патріотичної культури у допризовників до захисту Вітчизни. Виявлено вплив креативності на формування якостей військово-патріотичної культури молоді допризовного віку, необхідних для захисту своєї країни. Розкрито сутність поняття «креативність допризовної молоді».

27. **Моїсєєв, В. В.** Деякі аспекти військово-патріотичного виховання студентів : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 23–25 трав. 2018 р. / МОН України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – Київ, 2018. – Т. 4. – С. 203–205. – Бібліогр.: 4 назви.

Досліджено сучасний стан здійснення військово-патріотичного виховання студентів в умовах освітнього середовища закладів вищої освіти. Визначено місце військово-патріотичного виховання у системі національно-патріотичного виховання молоді України. Конкретизовано сутність військово-патріотичного виховання. Окреслено сукупність засобів, що позитивно впливають на ефективність досліджуваного процесу.

28. **Моїсєєв, В. В.** Сутність поняття «військово-патріотичне виховання» // Наук. вісн. Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія / Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – 2016. – Вип. 239. – С. 185–189. – Бібліогр.: 8 назв.

Розкрито сутність поняття «військово-патріотичне виховання», що розглядається як систематична, системна, цілеспрямована, ідейно-виховна діяльність з формування морально-психологічних, моральних, ідейно-політичних особистісних утворень, що необхідні для захисту Вітчизни, її

економічної та військової могутності, екологічної та продовольчої безпеки. Обґрунтовано специфіку військово-патріотичного виховання студентів аграрних закладів вищої освіти.

29. **Мотика, С. М.** Модель виховання патріотизму учнівської молоді в умовах військового ліцею / С. М. Мотика // Військова освіта : зб. наук. пр. Нац. ун-ту оборони України / Нац. ун-т оборони України ім. Івана Черняхівського. – Київ, 2018. – № 1. – С. 219–227. – Бібліогр. : 6 назви. – Текст статті доступний в інтернеті: <http://znp-vo.nuou.org.ua/article/view/156678> (дата звернення: 19.08.2019).

Розкрито зміст моделі виховання патріотизму учнівської молоді в умовах військового ліцею, зокрема такої моделі, яка ґрунтуватиметься на відповідних концепціях, підходах, принципах освіти та педагогічних умовах на основі формування змісту, форм і методів виховання патріотизму, а також створення патріотичного середовища. Запропоновано напрями перспективних досліджень із зазначеної проблематики.

30. **Мотика, С. М.** Виховання патріотизму в учнівської молоді в умовах військового ліцею : експерим. дослідж. / С. М. Мотика // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т проблем виховання НАПН України. – Київ, 2016. – Вип. 19, кн. 2. – С. 33–47. – Бібліогр.: 17 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: <https://zbirnyk.ipv.org.ua/ua/arkhiv-vipuskiv/product/view/14/327> (дата звернення: 01.08.2019).

Розглянуто питання патріотичного виховання молоді в Україні. Проаналізовано провідні ідеї патріотичного виховання у вітчизняній педагогічній теорії та виховній практиці. Висвітлено актуальні проблеми патріотичного виховання військових ліцеїстів. Розкрито особливості організації патріотичного виховання у військових ліцеях, зокрема окреслено теоретичні основи, мету та пріоритетні завдання патріотичного виховання військових ліцеїстів.

31. **Мудрік, В. І.** Формування в молоді громадянсько-державного патріотизму / Віт Іванович Мудрік // Фіз. виховання в рідній шк. – 2016. – № 6. – С. 29–32. – Бібліогр.: 10 назв.

Здійснено аналіз українських і зарубіжних досліджень з метою розкриття змісту та сутності поняття патріотизму, виявлення змін у змісті поняття «патріотизм» та внесення корективів з урахуванням сучасних українських тенденцій.

32. **Олешко, П. С.** Патріотичне виховання в педагогічній системі Василя Сухомлинського / А. М. Богуш // Наук. зап. Серія: Педагогічні науки / Центральноукр. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кропивницький, 2018. – Вип. 171. – С. 214–218. – Бібл. 9 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2018_171_43 (дата звернення: 01.08.2019).

Проаналізовано погляди педагога-гуманіста В. О. Сухомлинського на проблему патріотизму й патріотичного виховання молоді. Окреслено шляхи формування патріотичних почуттів молодого покоління на основі аналізу

педагогічних праць видатного педагога. Розглянуто сутність феномену «патріотизм» як одного із базових компонентів суспільної свідомості та розкрито його комплексну структуру.

33. **Остапенко, О. І.** Військово-патріотичне виховання старшокласників в умовах нової Української школи / О. І. Остапенко, М. В. Тимчик // Фіз. виховання в рідній шк. – 2016. – № 5. – С. 40–43. – Бібліогр.: 12 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://lib.iitta.gov.ua/708847/1/16.10.2017_Стаття_метод._семінар_16.11.2017.pdf (дата звернення: 17.10.2019). – Назва з екрана.

Розкрито можливості загальноосвітніх навчальних закладів щодо підвищення ефективності військово-патріотичного виховання старшокласників у контексті положень «Нової Української школи». Зазначено, що організація процесу військово-патріотичного виховання учнівської молоді в загальноосвітніх навчальних закладах підвищує ефективність підготовки старшокласників до військової служби та захисту Вітчизни.

34. **Остапенко, О. І.** Військово-патріотичне виховання в системі пріоритетів молодіжної політики / О. І. Остапенко // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / МОН України, Ін-т інновац. технологій і змісту освіти. – Київ, 2016. – Вип. 88, ч. 1 – С. 114–117. – Бібліогр.: 10 назв.

Розкрито основні положення військово-патріотичного виховання учнівської молоді України в системі пріоритетів державної політики. Зміст основних положень державної політики щодо військово-патріотичного виховання учнівської молоді визначається державними законами, стандартами, концепціями та програмами, які спрямовують роботу закладів освіти, органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій на забезпечення взаємодії системи освіти з усіма соціальними інститутами щодо інтенсифікації процесу військово-патріотичного виховання учнівської молоді.

35. **Остапенко, О.** Концептуальні засади реформування військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді України / О. І. Остапенко, М. Д. Зубалій, Б. Б. Шаповалов // Фіз. виховання в рідній шк. – 2016. – № 6. – С. 33–35. – Бібліогр.: 11 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://lib.iitta.gov.ua/705905/1/Концептуальні_засади.pdf (дата звернення: 01.08.2019). – Назва з екрана.

Розкрито основні положення концептуальних засад військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді України в процесі реформування загальної середньої освіти. На основі концептуальних засад визначаються загальні положення, мета, завдання та ключові компетентності військово-патріотичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

36. **Остапенко, О.** Критерії, показники та рівні військово-патріотичної вихованості молодших підлітків у процесі занять хортингом / Олександр Остапенко // Теорія і методика хортингу : зб. наук. пр. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т проблем виховання НАПН України, Укр. федерації хортингу. –

Київ : Паливода А. В., 2016. – Вип. 5. – С. 35–46. – Бібліогр.: 13 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmh_2016_5_5 (дата звернення: 01.08.2019).

Проведено дослідження критеріїв, показників і рівнів військово-патріотичної вихованості молодших підлітків з метою аналізу сучасного стану військово-патріотичного виховання учнів 5–6 класів закладів загальної середньої освіти у процесі занять хортингом. Визначено ефективні методики діагностування в учнівській молоді військово-патріотичної вихованості.

37. Остапенко, О. Формування готовності старшокласників до захисту Вітчизни / О. Остапенко, М. Зубалій, М. Тимчик // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т проблем виховання НАПН України. – Київ, 2018. – Вип. 22. – С. 33–47. – Бібліогр.: 16 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: <https://zbirnyk.ipv.org.ua/ua/arkhiv-vipuskiv/product/view/22/439> (дата звернення: 01.08.2019).

Розглянуто проблему формування готовності учнів старших класів до захисту Вітчизни. Розроблено і представлено методику формування готовності старшокласників до військової служби та захисту Вітчизни у закладах загальної середньої освіти.

38. Пантюхов, Б. Актуалізація досвіду патріотичного виховання курсантів військових закладів вищої освіти в сучасних умовах / Борис Пантюхов // Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань, 2018. – Вип. 2. – С. 197–210. – Бібліогр.: 11 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/149238> (дата звернення: 01.08.2019).

Проаналізовано сучасний стан патріотичного виховання курсантів військових закладів вищої освіти. Визначено умови, які впливають на стан патріотичного виховання курсантів. Зазначено, що в сучасних умовах актуалізуються питання поглиблення змісту, урізноманітнення форм, методів і засобів патріотичного виховання курсантів військових закладів вищої освіти. При цьому нагальним питанням залишається перехід на новий рівень взаємодії педагогів і курсантів забезпечення суб'єкт-суб'єктних взаємин у процесі виховання.

39. Пантюхов, Б. Військове виховання в умовах сьогодення: проблеми і перспективи / Борис Пантюхов // Молодь і ринок. – 2018. – № 12. – С. 161–165. – Бібліогр.: 5 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/155578/155139> (дата звернення: 01.08.2019).

Проаналізовано стан сучасного військового виховання в Україні. Акцентовано увагу на актуальності питань військового виховання в сучасних умовах. Висвітлено здобутки та недоліки теорії і практики військового виховання в Україні. Наголошено на важливості військово-патріотичного виховання в системі військової освіти, визначено можливі напрями його удосконалення.

40. **Пантюхов, Б.** Зміст патріотичного виховання курсантів вищих військових навчальних закладів / Борис Пантюхов // Молодь і ринок. – 2018. – № 7. – С. 135–139. – Бібліогр.: 8 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://mr.dspu.edu.ua/publications/2018/7_162_2018.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Узагальнено зміст патріотичного виховання курсантів вищих військових навчальних закладів. Проаналізовано основні завдання виховної роботи та наголошено на важливості патріотичного виховання курсантів. Розкрито сутність поняття «патріотичне виховання». Зазначено, що його зміст охоплює систему знань, умінь, навичок, цінностей, норм і правил поведінки, оволодіння якими забезпечує формування суспільно активної особистості громадянина-патріота України, готового стати на захист Батьківщини.

41. **Пантюхов, Б. О.** Патріотичне виховання курсантів військових закладів вищої освіти засобами соціально-гуманітарних дисциплін / Б. О. Пантюхов // Пед. науки : зб. наук. пр. – Херсон, 2018. – Вип. 85. – С. 61–66. – Бібліогр.: 9 назв. – Режим доступу: http://www.ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_85/14.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Обґрунтовано важливість здійснення процесу патріотичного виховання курсантів військових закладів вищої освіти засобами соціально-гуманітарних дисциплін. Виокремлено та схарактеризовано напрями патріотичного виховання майбутніх офіцерів.

42. **Пантюхов, Б. О.** Патріотичне виховання курсантів вищих військових навчальних закладів України (1992–2016 рр.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Пантюхов Борис Олександрович ; Дрогобиц. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. – Дрогобич, 2019. – 20 с.

Узагальнено проблему патріотичного виховання курсантів закладів вищої військової освіти України впродовж кінця ХХ – початку ХХІ ст. (1992–2016 рр.). Наголошено на необхідності її системного розв'язання, що сприятиме удосконаленню змісту та педагогічного інструментарію виховання військових. Виокремлено етапи патріотичного виховання курсантів вищих військових закладів освіти України та визначено основні його напрями. Визначено зміст і педагогічний інструментарій патріотичного виховання майбутніх офіцерів в умовах аудиторної та позааудиторної діяльності. Актуалізовано досвід патріотичного виховання курсантів вищих військових навчальних закладів України в сучасних умовах.

43. **Черненко-Шнурко, Д. А.** Напрями роботи з військово-патріотичного виховання підлітків у позанавчальній виховній діяльності / Д. А. Черненко-Шнурко // Київ. наук.-пед. вісн. – 2017. – № 11. – С. 97–101. – Бібліогр.: 7 назв.

Висвітлено нормативно-правову базу з патріотичного виховання молоді України. Виокремлено основні напрями, мету, форми, принципи та методи кожного напрямку роботи з військово-патріотичного виховання.

Запропоновано класифікацію заходів з військово-патріотичного виховання (інформаційні, дійові, комплексні). Розроблено тематику заходів з кожного напрямку роботи з метою комплексного підходу до військово-патріотичного виховання та розвитку патріотичної свідомості громадян.

44. Щербак, І. В. Військово-патріотичне виховання студентів засобами музичного мистецтва як педагогічна проблема // Молодий вчений. – 2017. – № 6. – С. 502–505. – Бібліогр.: 8 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4/118.pdf> (дата звернення: 01.08.2019).

Проаналізовано наукову літературу та узагальнено передовий педагогічний досвід з проблеми військово-патріотичного виховання молоді України. Уточнено сутність і структуру патріотизму та патріотичного виховання. Визначено місце військово-патріотичного виховання у системі національно-патріотичного виховання молоді України. Конкретизовано сутність військово-патріотичного виховання. Окреслено сукупність засобів музичного мистецтва, що позитивно впливають на ефективність досліджуваного процесу. Доведено необхідність визначення педагогічних умов військово-патріотичного виховання студентської молоді засобами музичного мистецтва та шляхів їх створення.